

8.Sınıf TC İnkılap Tarihi Konu Özetleri

4.Ünite : Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye
6.Bölüm : Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar

a. Türkiye İktisat Kongresi (17 Şubat 1923)

Kurtuluş Savaşı sırasında elindeki tüm imkânı ortaya koyan Türk milleti bağımsızlığını kazanmıştı. Fakat, geride ekonomisi tamamen bozulmuş bir ülke kalmıştı. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Türk milleti, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek ve çağdaş ülkeleri yakalamak zorundaydı.

Mustafa Kemal, daha cumhuriyeti ilan etmeden önce ülke ekonomisinin bağımsız ve millî olabilmesi için İzmir'de **Türkiye İktisat Kongresi**'ni topladı (17 Şubat 1923).

Kongreye, ülkenin her yerinden gelen çiftçi, işçi, tüccar ve sanayici temsilcileri katıldı. 1135 temsilcinin katıldığı kongrede ülkenin tüm ekonomik sorunları tartışıldı. Kongrede, ülkenin o zamanki ihtiyaç ve ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak önemli kararlar alındı.

Misak-ı İktisadi yani Ekonomi Andı kabul edildi.

Türkiye İktisat Kongresi Kararları

- Öncelikle, ham maddesi yurt içinden temin edilen sanayi dalları kurulmalıdır.
- Kısa sürede, küçük işletme ve el tezgâhlarından fabrika ve büyük işletmelere geçilmelidir.
- Özel sektöre kredi verecek bir banka kurularak sanayi kuruluşları teşvik edilmelidir.
- Özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımları devlet yapmalıdır.
- Yerli malların kullanılması ve tasarrufun teşvik edilmesi sağlanmalıdır.
- Vergi ve toprak reformu yapılmalıdır.

Türkiye İktisat Kongresi, kendi imkânlarımızla ve öz kaynaklarımızla kalkınmamızı öngörmekteydi. Yerli malı kullanımını özendirirken Türk insanını tasarruf yapmaya çağırıyordu. Çünkü savaştan yeni çıkmıştı ve eldeki imkânlar kısıtlıydı. Yapılacak tasarruf ile ülkeyi, dış devletlere muhtaç bir duruma getirmemek amaçlanıyordu.

b. Tarım, Sanayi, Ticaret ve Denizcilik Alanındaki Gelişmeler

Millî bağımsızlığını kazanan Türk devleti, ekonomik bağımsızlığını kazanmak için tarım, ticaret, sanayi ve bayındırlık alanlarının tümünde önemli atılımlar yapmayı gerekli görmüştü. Çünkü, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra ülkenin her alanda kalkınmaya ihtiyacı vardı.

Tarım Alanında Gelişmeler

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türk halkının büyük çoğunluğu geçimini tarımdan sağlamaktaydı. Ancak tarım alanındaki üretim ilkel koşullarda yapıldığı için fazla verim alınamıyordu. Tarım alanında üretimi artıracak düzenlemelerin bir an önce başlatılması gerekiyordu.

Aşar vergisi: Osmanlı Devleti'nde köylüden, ürettiği tarım ürünleri için onda bir oranında alınan vergi.

Atatürk, tarım alanında gerçekleştirmeyi düşündüğü çalışmalara, köylünün ödemekte zorluk çektiği aşar vergisini kaldırarak başladı (17 Şubat 1925). Daha sonra Ziraat Bankası aracılığı ile araç, tohum vb. ihtiyaçların karşılanması için çiftçilere kredi kolaylığı sağlandı. Tarım Kredi Kooperatifleri kurularak yurdun her yerinde kooperatifler açıldı. Böylece köylüler, ürettiklerini çok iyi koşullarda değerlendirme imkânına kavuştu.

Tarımsal üretimi artırmak ve çiftçiye ucuz tohumluk sağlamak düşüncesiyle tohum ıslah (iyileştirme) istasyonları kuruldu. Tarımda makineleşmeye önem verildi. Tarım faaliyetlerinin daha bilimsel yapılmasını amaçlayan devlet, ziraat ve veterinerlik okulları açtı. Bu dönemde yurdumuzun pek çok yerinde şeker pancarı, Doğu Karadeniz'de çay, Akdeniz Bölgesi'nde turunçgiller yetiştirilmeye başlandı. Köylünün bilgisini artırmak amacıyla örnek çiftlikler kuruldu. Bu çiftliklerden en önemlisi, Ankara'da bizzat Atatürk tarafından kurulan Atatürk Orman Çiftliği'dir

Sanayi Alanında Gelişmeler

Yeni Türk devletinin kurulduğu yıllarda ülkemizin sanayisi pek gelişmemişti. Savaşların getirdiği yıkım, kapitülasyonlar ve Osmanlı İmparatorluğu'nun gereken ilgiyi göstermemesi sebebiyle ülkemizde millî sanayi kurulamamıştı. Savaş yıllarından sonra sanayileşmenin önündeki engeller birer birer ortadan kaldırılmaya başlandı. İlk olarak Lozan Barış Antlaşması'nda sanayimizin gelişimini engelleyen ve dışa bağımlı kılan kapitülasyonlar kaldırıldı. Fakat millî ve gelişmiş bir sanayinin kurulması kolay değildi. Bunun için yeterli sermaye birikimine, yetişmiş elemana, bilgiye ve teknolojiye gereksinim vardı.

Devlet, sanayinin kurulmasını ve geliştirilmesini özendirmek amacıyla 1927 yılında Teşvik-i Sanayi (Sanayiye Özendirme) Kanunu'nu çıkardı. Bu Kanun'la, özel girişimciye sanayi kurma konusunda büyük imkânlar sağlandı. Bir yandan da devlet, özel girişimcinin gerçekleştiremeyeceği büyük sanayi kuruluşlarını kurmaya çalıştı.

1929'da yaşanan dünya ekonomik bunalımı, tüm ülkeleri olduğu gibi ülkemizi de olumsuz yönde etkilerken sanayileşmemizi de yavaşlattı. Ekonomik bunalım karşısında özel sermayenin yetersiz kalması üzerine devlet, bir dizi önlem aldı. Bu amaçla 1933 yılında, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı. Aynı zamanda 1933 yılında Atatürk'ün devletçilik ilkesini uygulamaya koyan devlet, sanayileşme alanındaki atılımları birer birer kendi eliyle yapmaya başladı. 1933 yılında Sümerbankın kurulmasıyla hem bankacılık hem de dokuma sanayii alanında önemli gelişmeler yaşandı. Ülkenin birçok yerinde pamuklu dokuma fabrikaları kuruldu.

Sümerbankın açılması ve başarılı atılımlar gerçekleştirmesi ülkede yeni kuruluşların açılmasını özendirdi. Daha sonra, devlet tarafından ülkenin doğal zenginliklerini değerlendirmek amacıyla Etibank kuruldu (1935). Ayrıca ülkemizdeki yer altı zenginliklerinin ortaya çıkarılması düşüncesiyle Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA) kuruldu (1935). Bu Kuruluş, sanayi için gerekli ham madde kaynaklarını araştırıp ortaya çıkardığı için sanayinin gelişmesine önemli katkıda bulundu. Maden sanayisi alanında, ham maddelerin değerlendirilmesi amacıyla Karabük Demir Çelik Fabrikası açıldı (1939). Hızla artan sanayi yatırımları sonucunda ülkemizde birçok alanda yeni fabrikalar kuruldu. Bu fabrikaların başında kumaş, şeker, kâğıt, cam, kimyasal madde ve demir - çelik fabrikaları gelmektedir.

Ticaret Alanında Gelişmeler

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, azınlıklara ticarete büyük ölçüde kolaylık ve serbestlik tanınmıştı. Ayrıca askerlik görevi yapmayan azınlıklar zamanlarının büyük bir bölümünü ticarete ayırıyorlardı. Bu sebeple ülkemizde cumhuriyet öncesinde ticaret, daha çok azınlıklar tarafından yürütülüyordu.

Millî ekonomi ilkesi ve devlet çıkarları doğrultusunda ticaret yaşamını geliştirmek gerekiyordu. Türklerin de ülkedeki ticarete etkin bir konuma gelmeleri sağlanmalıydı. Bu amaçla devlet bazı çalışmalar başlattı. Önce bankacılığın geliştirilmesine önem verildi. Osmanlı İmparatorluğu zamanında da bankalar bulunuyordu. Fakat bunların çoğunluğu yabancıların ve gayrimüslimlerin yönetimindeydi. 1924 tarihinde iş sahiplerine kredi sağlamak için Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk özel bankası olan Türkiye İş Bankası kuruldu. Böylece ticareti geliştirmek ve halkı ticarete özendirmek amacıyla kolaylıklar yapılmaya çalışıldı. Daha sonra, 1 Temmuz 1926'da **Kabotaj Kanunu** çıkarıldı. Bu Kanun'la, Türk vatandaşlarına limanlarımız arasında gemi işletme ve ticaret yapma hakkı tanınarak deniz ticaretimiz geliştirildi. 1926 yılında çıkarılan Ticaret Kanunu ile ticaretin desteklenmesinin ve geliştirilmesinin önü açıldı. Ayrıca 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile sanayici ve iş adamlarına destek verildi. 1928 yılında Tarım Kredi Kooperatiflerinin kurulması, Yüksek Ziraat Enstitüsünün açılması, Deniz Ticaret Kanunu'nun kabul edilmesi ve Ziraat Bankasının imkânlarının artırılması, ticaretin geliştirilmesi için yapılan çalışmalardan bazılarıdır.

Unutmayınız

Millî Mücadele için Asya'daki Müslümanlar tarafından toplanan yardım paralarının bir kısmı, İş Bankasının kuruluşunda sermaye olarak kullanılmıştır.

Denizcilik ve Ulaştırma Alanındaki Yenilikler

Osmanlı Devleti'nde denizlerdeki taşıma ve işletme hakları yabancı şirketlerin elinde bulunuyordu. Bu durum millî egemenlik haklarına aykırı idi. Ayrıca Türk denizciliği bu uygulamadan zarar görüyordu. Türkiye İktisat Kongresi'nde, denizlerimizde faaliyet gösteren yabancı işletmelerin millîleştirilmesi kararı alındı. 1 Temmuz 1926 tarihinde çıkarılan Kabotaj Kanunu ile Türklere ait denizler ve limanlarda ticaret yapma hakkı sadece Türk vatandaşlarına tanındı. Ülkemizde hâlen 1 Temmuz tarihi, Kabotaj Bayramı olarak Türk denizcileri tarafından coşkuyla kutlanmaktadır.

Unutmayınız

Kabotaj hakkı: Bir devletin kendi kara sularında, iç denizlerinde, göl ve akarsularında taşıt işletme ve kendi limanlarını kullanma hakkıdır.

Devlet güvenlik, ticaret ve sanayi hizmetlerinin vatandaşa ulaştırılması amacıyla ulaşım konusu üzerinde de önemle durdu. Bayındırlık ve ulaştırma alanında kara yolu ve demiryolu yapımına ağırlık verildi. Özellikle demir yolu yapım ve işletmeciliğini üstlenen devlet, yabancıların elinde bulunan Batı Anadolu'daki demir yollarını satın almıştı. Bunun yanı sıra ülkenin her yanı kara yolu ve demiryolu ağıyla örülmeye çalışıldı.

c. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı

Amerika Birleşik Devletleri'nde borsanın 21 Ekim 1929'da çökmesiyle başlayan 1929 Ekonomik Krizi ya da diğer adıyla Büyük Buhran, 20. yüzyıl dünya tarihindeki en önemli

olaylardan biridir. Kriz, ABD'den başlayarak bütün dünya piyasalarına yayıldı. Sanayileşmiş ülkelerin tamamı bu krizden etkilendi.

Türkiye'yi Nasıl Etkiledi?

1929 Ekonomik Krizi Türkiye'yi etkilediği zaman cumhuriyet daha yeni kurulmuştu. Ülke ekonomisi büyük oranda tarıma dayalı idi ve ülkede sermaye birikimi yok denecek kadar azdı. Üstelik hâlâ Lozan'dan kalan sorunlar ile uğraşılıyordu. Türkiye'nin ihracat geliri büyük oranda, Avrupa'ya sattığı tarım ürünlerine bağlıydı. İhracatın %80'i tarıma dayanıyor ve bu ihracatın da neredeyse hepsi Avrupa'ya yapılıyordu. Krizin Avrupa'da yayılması üzerine üretilen tarım ürünleri ihraç edilemedi. Çiftçi, ürününü satamaz hâle geldi. Piyasalarda ise Türk parası hızlı bir değer kaybına uğradı. Devlet, Osmanlı'dan kalan dış borçları ödeyemez duruma geldi.

Türkiye Hangi Önlemleri Aldı?

Krizin Türkiye'de hissedildiği 1929 ile 1933 yılları arasında hükûmet bir dizi önlem olarak krizin etkilerini hafifletmeye çalıştı. Türkiye, bu zor yıllarda Türkiye İktisat Kongresi politikasında belirlediği ekonomi ilkelerinden vazgeçerek daha devletçi bir ekonomi politikası gütmeye başladı. Bu yıllarda özel sektör sermaye birikimi konusunda yetersiz kaldığı için devlet kendi eliyle sanayileşmeyi hızlandırmaya çalıştı. Çok sayıda büyük sanayi atılımı devlet tarafından gerçekleştirildi. 1930 yılında Merkez Bankası kurularak Türk parasının değeri korunmaya çalışıldı. Osmanlı Devleti'nden kalan dış borçlar için yeni anlaşmalar yapılarak ödemeye devam edildi. Atatürk'ün devletçilik ilkesi sayesinde Türkiye bu zor günleri atlattı.